

Švédská knižní kořist z Čech a Moravy 1646–1648: bibliograficko-informační portál

LENKA VESELÁ

Před 370 lety bylo z českých zemí odvezeno švédskými vojsky několik rozsáhlých knihoven – celkový počet knih je odhadován na více než 25 tisíc. Jako první v roce 1646 Švédové zabavili knižní soubory z Mikulova a Olomouce a o dva roky později získali i knihy umístěné na Pražském hradě a v jeho okolí. Nešlo jen o známou rožmberskou a dietrichsteinskou knihovnu nebo o část knihovny Strahovského kláštera, ale také o menší knižní celky z Rakouska, Moravy a Slezska, které byly jejich součástí (například knihovna rakouského rytíře Hieronyma Becka z Leopoldsdorfu, knihovna uherského biskupa Andrese Dudithe, brněnského lékaře Jakuba Praetoria z Perlenberka, ale i knižní sbírka švýcarského teologa Theodora Bezy). Dochované exempláře, nacházející se dnes v knihovnách ve Švédsku, Itálii, Německu i Nizozemí, jsou důležitým a často i jediným dokladem existence těchto osobních knihoven a ve svém celku představují málo prozkoumanou oblast nejen české a moravské knižní kultury předbělohorského období, ale jsou důležité i pro celý středoevropský kulturní prostor.

Není proto divu, že švédská knižní kořist vzbuzovala zájem českých badatelů už od konce 18. století, počínaje Josefem Dobrovským a především Bedou Dudíkem. Tito „průkopníci“ badatelé 19. století se přirozeně soustředili především na přesné podchycení rukopisů se vztahem k českým zemím. V minulém století se pozornost přesunula i k dochovaným unikátním bohemikálním tiskům (Flora Kleinschnitzová, František Horák, Isak Collijn). Zásadní mezník pak představovala práce švédského historika Otty Waldeho z let 1916–1920, který jako první důkladně analyzoval celkový rozsah švédské knižní kořisti z dob třicetileté války.¹ Ve fondech švédských, ale i některých německých knihoven identifikoval i několik desítek provenienčně českých knih, přesto však celkové zmapování současného dochování knih z českých zemí, neřkuli komplexní zpracování tohoto kulturně-historického fenoménu, dosud chybí. Soustavnější pozor-

¹ Otto WALDE, *Storhettidens litterära krigsbyten. En kultur-historisk-bibliografisk studie*, I–II, Uppsala – Stockholm 1916–1920.

nosti se zatím dostalo jen několika vybraným knižním celkům (knihovna Rožmberků a Becků z Leopoldsdorfu).²

Jejich výzkum nasvědčuje tomu, že se z české knižní kořisti dochovalo do dnešních dnů jen něco mezi 10 až 15% knih. V Knihovně AV ČR byl proto zahájen dlouhodobý projekt, jehož cílem je postupné zmapování všech dochovaných knih a v budoucnu i komplexní monografické zpracování české knižní kořisti. Vzhledem k významu tohoto kulturně-historického fenoménu pro odborníky z různých historických a příbuzných oborů byl za podpory Strategie AV 21 (program Komunikace v raném novověku) vytvořen a v roce 2018 také zveřejněn webový portál, který bude širší i odborné veřejnosti postupně zpřístupňovat zásadní prameny a informační zdroje k této problematice a také výsledky soustavného bádání v zahraničních knihovnách.³

Základ portálu tvoří specializovaná databáze dochovaných exemplářů, která obsahuje bibliografické údaje ke každé knize rozšířené o detailní popis provenienčních údajů včetně informace o vazbách knih a pokud možno i jejich fotografickou dokumentaci. Tato databáze umožňuje – kromě standardního vyhledávání – také rešerše podle původních vlastníků či jednotlivých knihoven nebo podle měst, odkud byly knihy do Švédska postupně odváženy. V současné době databáze obsahuje záznamy asi o třetině dnes známých knih; další data budou postupně doplňována dle pokračujícího výzkumu v zahraničních knihovnách.

Na databázi je navázána mapa vizualizující místa dnešního uložení již podchycených knih. Kromě geografického hlediska mapa umožňuje filtrování také podle původních knižních celků či přímo jednotlivých vlastníků. U institucí se na mapě znázorňuje také provenienční skladba zpracované části souboru knih z kořisti a lze si prohlédnout i přímo konkrétní záznamy knih v databázi. Součástí mapy jsou i detailní informace o okolnostech, za kterých se české knihy v určité knihovně či instituci ocitly. Druhým vizualizačním prvkem portálu je „cestovní“ mapa českých knih s ilustračním obrazovým materiálem a informacemi o hlavních trasách tohoto leckdy dobrodružného putování Evropou (nejdříve do Stockholmu a poté do dalších švédských i zahraničních měst).

Webový portál také vůbec poprvé zprostředkovává digitální kopie všech původních katalogů, které byly spolu s knihovnami odvezeny z Čech

² Lenka VESELÁ, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005; Lenka VESELÁ, *Rytíř a intelektuál: Hieronym Beck z Leopoldsdorfu (1525–1596) a jeho knihovna*, Praha 2016.

³ <<https://www.knizni-korist.cz>> (10. 10. 2018).

a Moravy a které se dochovaly v Královské knihovně ve Stockholmu. Tyto katalogy byly dosud české veřejnosti přístupné jen prostřednictvím nekvalitních reprodukcí, nebo nebyly dostupné vůbec. Jedná se o čtyřsvazkový katalog rožmberské knihovny dokončený v roce 1610, katalog dietrichsteinské knihovny z roku 1646 a tři katalogy knižní sbírky brněnského lékaře Jakuba Konráda Praetoria z Perlenberka z let 1616–1617 (ta se i s katalogy stala součástí knihovny v Mikulově).

Důležitým a stále ještě nejobsáhlejším pojednáním o švédské knižní kořisti je kniha švédského historika Otty Waldeho *Storhetstidens litterära krigsbyten* vydaná v letech 1916–1920.⁴ Přestože tři kapitoly pojednávají i o knihovnách z Čech a Moravy a obsahují dosud platné a důležité informace (zejména o dochovaných exemplářích), byla tato práce v českém prostředí z důvodů jazykové bariéry využívána jen velmi omezeně. Webový portál proto zveřejňuje jejich první český překlad včetně odborných komentářů, které Waldeho text doplňují o současný stav poznání prezentovaných poznatků a odkazy na záznamy v databázi dochovaných exemplářů.

Books Taken from Bohemia and Moravia by the Swedish Army as War Booty in 1646–1648: Bibliographic-Information Portal

KEYWORDS

Sweden • war booty • projects • library history

⁴ O. WALDE, *Storhetstidens litterära krigsbyten*. ..., pozn. 1.